

ról", hogy azután feltárja az egyes tanulmányokban „az ő szerelmét a biblia, a bibliai tudományok iránt s a szerelmének az előadásban, nyelvben megnyilatkozó s az olvasót azonnal foglyul ejtő varázsát". Valóban óhajtható volna, ha e tanulmányokat folytathatná. A Prot. Szemlében is a Csengey, Masznyik, Erdős, Raffay-féle bibliai tanulmányok nagyon becses dolgok. Értse meg és méltányolja műveltebb olvasó közönségünk a mi bibliás tudósaink „szerény munkásságának" igen nagy értékét. Ez volna az ő felette nagy jutalmuk.

Sz. M.

Harnack Adolf: A keresztyénség lényege. Németből fordította *Rácz Lajos* sárospataki tanár. Sárospatak, Radill K., 1906. 201 l. Ára 2 kor. 50 fillér.

Talán elsők voltunk, a kik az illusztris berlini dogmatörténetírónak ez óriási föltűnést keltett nagyhirű művét magyar prot. olvasó közönségünknek bemutattuk. Rácz Lajos, a fordító, a Prot. Szemlében (s jöltette, hogy könyvébe ez ismertetést bő kivonatban fölvette), én pedig a Prot. Egyházi és Iskolai Lapban méltattuk érdem szerint e nagyhirű művet, a melynek megjelenése egész irodalmat létesített a külföldön. Szegényes magyar prot. theol. irodalmunk hálájára méltó a fordító s a Sárospataki Lapok szerkesztősége, hogy lehetővé tette e híres műnek magyar fordításban és önálló alakban való megjelenését. A minden tekintetben sikerült magyar fordításban újból olvashatjuk Harnack művének megkapó fejtegetéseit az evangeliomról a maga hármias nagy igazságával, az evangeliom kulturai értékét a világhoz, a szegénységhez, a joghoz és a munkához való viszonyában s az evangeliomról a történelemben az apostoli és őskeresztyénség s a katholicismus (római és görög) és protestantismus vallástörténeti alakjaiban. Kár, hogy a jeles fordító bevezetést nem irt a művéhez, melyben Harnack könyvének, hogy úgy mondjam, irodalomtörténetét ismertette volna. Hiszen egy Walther, Cremer, Seeberg és mások támadó és védő iratai jobban tájékoztatták volna magyar közönségünket Harnack munkájának számos előnyéről, de sok gyengéjéről is. Azokat a mozgalmakat, melyeket e sajtóságos és már tíz kiadást ért mű fölkelte, én annak idején gondosan regisztráltam hazai lapjainkban (Ev. Egyház és Iskola, Prot. E. és I. Lap), sőt a theologiai seminariumban

külön is foglalkoztam vele. Most már a németben járatlan olvasó is élvezheti Harnack érdekes fejtegetéseit. Theologiai tanulók 2 koronáért kaphatják a csinos kiállítású munkát.

Sz. M.

Pár szó a felekezeti történetírás kérdéséhez.

Nagyon nagy igazsága van S. Szabó Józsefnek, a mikor felszólal a felekezeti elfogultságnak a történetírásban, specialiter az egyháztörténetírásban való szereplése ellen, csak hogy az a nagy baj, hogy egy kicsit furcsán veszi ki magát ez a felszólalás éppen ő tőle, a kinek eddigi történeti munkái szintén benne leledzenek abban a bajban, a melyet jelenleg megtalálni vél másnál. Nem gimnáziumi tankönyvről és népies iratairól szólok, mert hiszen a protestáns egyházban is az a közfelfogás, hogy hiterősítő és apologetikus jellegűeknek kell az ilyenfajta munkáknak lenniök, minélfogva igazi historicus alig is vállalkozhatik megírásukra, mert alkalmilag ellentétbe juthat bennök jobb meggyőződésével. Hanem igen is szólok ebbeli működése többi termékéről, vagyis a Károlyi Gáspár életével foglalkozó füzetéről, a Fischer Andrásra vonatkozó cikkéről és e folyóirat mult füzetében foglalt bírálat-féljéről.

Károlyi Gáspárjában például vallási tévelygésnek, botorságnak, eretnekségnek, balfelfogásnak bélyegzi az unitarismust s mondhatom, hogy a mit ő most Karácsonytól idéz a huszítákra vonatkozólag, felette szelid és jóindulatú hangon van írva ahhoz képest, a hogy ő maga irt annak idejében az antitrinitarismus híveiről. És míg Karácsonyinál megtalálni igyekszik az inquisitio magasztalását, a mit pedig csak is következtetni lehet soraiból, ő sokkal nyiltabban magasztalta az unitarismus apostolai, közelebbről Egri Lukács ellen követett hasonló fajtájú eljárást. Fischerjében szintén tévelygés ösvényének, tévtannak, ábrándos és zavaros eszmének minősíti az anabaptismust és azt mutatja egy kifejezése, hogy igazoltnak és indokoltnak tartaná annak vértanu-halálát is, ha csakugyan anabaptista lett volna.

Multkori cikkében is nagy mértékben nyilvánul ez a felekezeties felfogás, most már a római catholicismussal szemben. Megrójjá például Karácsonyi Jánost, mert „kényelmes” tanításnak mondja az egyedül hit által való megigazulás